

02 Ιουλίου 1956 οι Άγγλοι απαγχονίζουν στη Λευκωσία τους νεαρούς αγωνιστές της ΕΟΚΑ Ιωάννη Πατάτσο, Ανδρέα Ζάκο και Χαρίλαο Μιχαήλ.

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

[Ανδρέας Ζάκος, Ιάκωβος Πατάτσος, Χαρίλαος Μιχαήλ](#)

Ανδρέας Ζάκος, Ιάκωβος Πατάτσος, Χαρίλαος Μιχαήλ

Ο Ανδρέας Ζάκος είδε το φως της σύντομης γι' αυτόν ζωής πάνω στη γη το 1932 (12 Νοεμβρίου) στο χωριό Λινού. Ωστόσο μεγάλωσε στο χωριό Λεύκα. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία και αποφοίτησε τελικά από την Ελληνική Σχολή Σολέας. Γονείς του οι Χαρίλαος και Αφροδίτη Ζάκου και αδέρφια οι Γεώργιος, Αδόλφος, Αστέρω και Ευρούλα. Εργαζόταν σχεδιαστής στην Κυπριακή Μεταλλευτική Εταιρεία στο Ξερό, όταν άρχισε η ΕΟΚΑ την επαναστατική της δράση για Ελευθερία της Κύπρου και Ένωσή της με την Ελλάδα. Ήταν αγνός και ενθουσιώδης ιδεολόγος. Φιλοσοφούσε τη ζωή, λέγοντας ότι, αν είναι να προσφέρει ο άνθρωπος τη ζωή του για τα πιστεύω του, αξίζει να το κάνει ενόσω είναι νέος.

Αγαπητέ αδερφέ, όταν θα πάρεις το γράμμα μου αυτό, θα έχω φύγει για πάντα. (Υπάρχει κανείς που θα μείνει;) Η ώρα του θανάτου πλησιάζει. Μα στην ψυχή μας φωλιάζει η ηρεμία. Τη στιγμή αυτή ακούμε την Ηρωική Συμφωνία του Μπετόβεν. Στη θέση που βρισκόμαστε τώρα, ούτε με το μικροσκόπιο δεν μπορούμε ν' ανακαλύψουμε πού υπάρχει τραγωδία στο θάνατο. Τότε μόνο θα αισθανόμουν λύπη, αν ήξερα ότι θα μπορούσα να μείνω πάντα νέος και αθάνατος, αν απέφυγα την εκτέλεση. Νομίζω πως με την εκτέλεση θα μείνω πάντα νέος κι αθάνατος. Πρώτα ή ύστερα θα έπρεπε να διαθέσω τη ζωή μου. Δεν βλέπω πιο κατάλληλη στιγμή από την τωρινή για να το κάμω. Δίνε θάρρος στην οικογένεια. Προσπάθησε να παρηγορήσεις τη μητέρα μας. Ο πρώτος της γιος από τώρα και στο εξής θα είσαι εσύ και όχι εγώ.

Σε φιλώ,

Ο αδερφός σου Ανδρέας

Τα πιο πάνω έγραφε στο τελευταίο του γράμμα προς τον αδελφό του ο 25χρονος Αγωνιστής Ανδρέας Ζάκος λίγο προτού οδηγηθεί στην αγχόνη και περάσει στο πάνθεο των αθάνατων αγωνιστών της κυπριακής Ελευθερίας.

Ξεχώριζε για το ήθος, την ευγένεια και την προσήλωσή του στα ελληνικά ιδεώδη. Σε νεαρή ηλικία πρωτοστάτησε στην ίδρυση και λειτουργία ελληνικών σωματείων στην περιοχή της Σολιάς. Ο Ζάκος ήταν μια ευγενική ψυχή. Του άρεσε η μουσική, οι ξένες γλώσσες, η μελέτη της Ιστορίας της πατρίδας του. Πού να το φανταζόταν πως και ο ίδιος θα γινόταν κάποια στιγμή μέρος αυτής της Ελληνικής Ιστορίας;

Ο μεγαλύτερός του αδελφός Γεώργιος υπήρξε ένας από τους πυρήνες της ΠΕΟΝ, μια από τις προεπαναστατικές ενέργειες της οποίας ήταν και η δολιοφθορά στα ηλεκτροφόρα καλώδια της Αρχής Ηλεκτρισμού, με αποτέλεσμα τη συσκότιση της Λευκωσίας και τη διάλυση των εορταστικών εκδηλώσεων για τη στέψη της βασίλισσας Ελισάβετ στο Κυβερνείο το Μάιο 1953. Ο Γιώργος προσπαθούσε να κρατήσει μακριά από τα μυστικά της Οργάνωσης το φλογερό αδελφό του Ανδρέα, ο οποίος όμως εντάχθηκε στην ΕΟΚΑ με το ξεκίνημα του αγώνα και όργωσε την περιοχή Λεύκας-Πύργου, ετοίμασε κρησφύγετα και στρατολόγησε άνδρες ως μέλη της ΕΟΚΑ. Για να μπορεί απερίσπαστα να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον αγώνα, ο Ανδρέας κατέφυγε σε ανταρτική ομάδα στην περιοχή της Γαληνής, όπου επιδόθηκε σε αναγνωρίσεις στόχων για μελλοντικές επιθέσεις και δολιοφθορές, σύμφωνα με οδηγίες του Αρχηγού Διγενή.

Με την ομάδα του Μάρκου Δράκου στις 15 Δεκεμβρίου 1955 έστησαν ενέδρα στο Μερσινάκι, κοντά στους αρχαίους Σόλους σε ένα αγγλικό τζιπ. Κατά τη σύγκρουση που ακολούθησε σκοτώθηκε ένας άγγλος και ο πρώτος νεκρός της ΕΟΚΑ σε μάχη ο Χαράλαμπος Μούσκος. Ο Μάρκος Δράκος κατάφερε να διαφύγει τραυματισμένος, ενώ οι Ανδρέας Ζάκος και Χαρίλαος Μιχαήλ καθηλώθηκαν από τον Άγγλο ταγματάρχη Κουμπ και τελικά συνελήφθησαν. Ο Ανδρέας Ζάκος ήταν τραυματισμένος ενώ ο Μιχαήλ όχι αλλά αρνήθηκε να φύγει και να αφήσει τον φίλο του τραυματισμένο.

Ανάμεσα στον Κουμπ και τον Ζάκο μεσολάβησε μια στιχομυθία. Όταν ο ταγματάρχης ρώτησε τον Ζάκο γιατί τους πυροβόλησαν αυτός απάντησε: «Είμαι Έλληνας και αγωνίζομαι για την ελευθερία της πατρίδας μου».

Ανάμεσα σε άλλα λίγο πριν τον απαγχονισμό γράφει στον πατέρα του στις 7 Αυγούστου: Όπως σας είπα αφού είμαστε χριστιανοί, πιστεύουμε στην Ουράνια βασιλεία και δεν πρέπει να μας φοβίζει ο θάνατος. Εξάλλου εμείς έχουμε το πλεονέκτημα να ξέρουμε την ώρα του θανάτου μας και έτσι να

προπαρασκευαστούμε.

Κατά τη διάρκεια της δίκης και της παραμονής του στο κελί των μελλοθανάτων ο Ανδρέας Ζάκος επέδειξε σπάνια ψυχικά χαρίσματα. Την καταδίκη του σε θάνατο από τον Άγγλο δικαστή Σω, άκουσε με απόλυτη ψυχραιμία. Ο ίδιος έδινε θάρρος στους γονείς και συγγενείς του μέχρι την τελευταία στιγμή. Η τελευταία του επιθυμία ήταν να ακούσει την ηρωική Συμφωνία του Μπετόβεν.

Ο Ανδρέας Παναγίδης έγραψε ότι ο Ζάκος και οι άλλοι πέθαναν με υπερηφάνεια. Τραγουδούσαν μισή ώρα πριν εκτελεστούν και την ώρα της εκτέλεσης φώναζαν υπέρ της ελευθερίας και της Ενώσεως.

Ο Ζάκος είδε με θάρρος το θάνατο στα μάτια. Δε λιγοψύχησε ούτε μια στιγμή. Δε ζήτησε να τον λυπηθούν. Αντίθετα, απαίτησε να γίνει όσο το δυνατό πιο γρήγορα η εκτέλεσή του. Είπε μάλιστα στους φρουρούς του «εκείνος που θα κάνει τη δουλειά (δηλαδή ο δήμιος), να την κάνει όσο γίνεται γρηγορότερα». Ως τελευταία επιθυμία, σύμφωνα με μαρτυρία Άγγλου φρουρού, ζήτησε να διαβιβαστεί στον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Διγενή το μήνυμα να συνεχίσουν τον Αγώνα μέχρι την απόκτηση της ελευθερίας. Κι όταν οι Άγγλοι του είπαν πως τέτοιο μήνυμα δεν είναι δυνατό να διαβιβασθεί αυτός χαμογέλασε και είπε με σιγουριά ότι «κάποιος θα βρεθεί να το διαβιβάσει».

Λίγο πριν τον απαγχονισμό του Ζάκου και του Μιχαήλ (αλλά και του Ιάκωβου Πατάτσου που οδηγήθηκε στην αγχόνη την ίδια μέρα) μέλη της ΕΟΚΑ απήγαγαν ένα Βρετανό ηλικιωμένο πολίτη, για να ζητήσουν ανταλλαγή του με τους αγωνιστές που επρόκειτο να εκτελεστούν. Τότε ο Ζάκος, σε ένα δείγμα σπάνιας μεγαλοψυχίας για μελλοθάνατο, απηύθυνε από τις Φυλακές μήνυμα στους συναγωνιστές του καλώντας τους να αφήσουν αμέσως ελεύθερο το Βρετανό χωρίς όρους.

Αυτός ήταν ο Ανδρέας Ζάκος. Ο Αγωνιστής, ο Πατριώτης, ο Άνθρωπος!

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΤΑΤΣΟΣ

Ο δεύτερος ήρωας που απαγχονίστηκε στι 9 Αυγούστου ήταν ο Ιάκωβος Πατάτσος. Γεννήθηκε στη Λευκωσία την 1η Ιουλίου 1934. Γονείς του ήταν οι Ανδρέας και Ροδού Πατάτσου και η αδερφή του ήταν η Χλόη. Διακρινόταν ιδιαίτερα τόσο για τα πατριωτικά του αισθήματα όσο και γιας τη θρησκευτικότητά του. Οργανωμένος στην ΟΧΕΝ Λευκωσίας, αποτέλεσε ένα από τα πρώτα στελέχη της πρωτεύουσας, σχεδιάζοντας και εκτελώντας πληθώρα επιχειρήσεων. Τον συνέλαβαν στην τουρκική συνοικία της Λευκωσίας και τον κατηγορήσαν για επίθεση και φόνο ενός Τούρκου παρά το γεγονός ότι δεν βρέθηκε τίποτα πάνω του ούτε όπλο ούτε άλλο

ενοχοποιητικό στοιχείο. Στην πραγματικότητα ήταν αθώος, γιατί ο Τούρκος είχε εκτελεστεί από άλλο μέλος της ΕΟΚΑ. Όμως καταδικάστηκε σε θάνατο από την ψευδομαρτυρία μιας τούρκισσας.

Την παραμονή της εκτέλεσής του τον επισκέφθηκε η μητέρα του. «Μάνα μου δεν θέλω να λυπηθείς που θα με στερηθείς. Να σαι περήφανη και να ξέρεις πως θα βαδίσω στην αγχόνη ψύχραιμα σαν αληθινός Έλληνας. Ο Θεός είναι μεγάλος». Ο Ιάκωβος Πατάτσος ήταν ένας σπάνιος Χριστιανός. Γνώμονα στις ενέργειές του είχε πάντα την Χριστιανική πίστη και τις χριστιανικές αρετές. Ήταν μάλιστα και κατηχητής. Ο ίδιος έλεγε χαρακτηριστικά: «Ποθώ μια χριστιανική λευτερωμένη Κύπρο».

Ήταν μόλις 22 χρόνων όταν βάδισε προς την αγχόνη. Την αυγή της 9ης Αυγούστου 1956 από τις φυλακές ακούγονταν φωνές, πατριωτικά τραγούδια, ζητωκραυγές. Οι τρεις νέοι περίμεναν με ανυπομονησία τον θάνατο. Τραγουδούσαν για την Ελλάδα και την ΕΟΚΑ. Έψαλλαν για άλλη μια φορά το μεγαλείο της φυλής.

Η Χριστιανική αρετή του Πατάτσου και τό όλο αγωνιστικό του ήθος φαίνονται από τις επιστολές που έγραψε όταν ήταν φυλακισμένος. Όμως το συγκλονιστικό αποκορύφωμα , το κύκνειο άσμα του, ο Ιάκωβος Πατάτσος το γράφει προς τη μητέρα του στις 8 Αυγούστου 1956:

«Αγαπημένη μου μητέρα, Χαίρε. Ευρίσκομαι μεταξύ αγγέλων. Τώρα απολαμβάνω τους κόπους μου. Το πνεύμα μου φτερουγίζει γύρω από το θρόνο του Κυρίου. Θέλω να χαίρεις όπως κι εγώ. Αν κλαίεις θα λυπούμαι. Το όνομά σου θα γραφτεί στην ιστορία, γιατί edέχθης να θυσιασθεί το παιδί σου για την πατρίδα. Είναι καιρός τώρα να καμαρώσεις το παιδί σου. Ευρίσκεται εκεί ψηλά όπου ψάλλουν οι Άγγελοι. Χαίρε αγαπημένη μου μητέρα. Μην κλαίεις για να ακούσεις την αγγελική μου φωνή να ψάλλει Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ. Ψάλλε και συ μαζί μου. Ψάλλε προσεύχου, δόξαζε τον Θεόν σε όλην την ζωήν».

Ο Ιάκωβος Πατάτσος τελείωσε το δημοτικό σχολείο «Ελέναιο» στη Λευκωσία και ήταν απόφοιτος της Σχολής Σαμουήλ. Εργαζόταν ως γραφέας στον Οίκο Παρασκευαΐδη. Ήταν μέλος της ΟΧΕΝ και εντάχθηκε στον Αγώνα πριν από το 1955. Με την έναρξη του αγώνα κατατάχθηκε σε ομάδες ρίψης βομβών και αργότερα στο εκτελεστικό Λευκωσίας. Λόγω όμως των θρησκευτικών του πεποιθήσεων προβληματιζόταν να λάβει μέρος σε εκτελέσεις. Η δράση του στον αγώνα συνταυτιζόταν με τη θρησκεία και ό,τι έκαμνε το έκαμνε, επειδή πίστευε ότι και η ελευθερία είναι δώρο του Θεού.

Τον Ιανουάριο του 1956 συνεργάστηκε με το Σταύρο Στυλιανίδη και άλλα στελέχη της ΕΟΚΑ στην κατασκευή και τοποθέτηση βόμβας στις 20 Μαρτίου 1956 στο

κρεβάτι του Κυβερνήτη Χάρντιγκ. Στις 23 Απριλίου 1956 ανέλαβε με το συναγωνιστή του Γεώργιο Παλαιολόγο την εκτέλεση ενός προδότη αστυνομικού, εναντίον του οποίου έγινε και προηγουμένως ανεπιτυχής απόπειρα. Η επίθεση έγινε έξω από τον κεντρικό αστυνομικό σταθμό Σεραγίου Λευκωσίας. Η προσπάθεια απέτυχε και ο Ιάκωβος, που έπεσε από το ποδήλατό του βρέθηκε στο στόχαστρο Τούρκου ειδικού χωροφύλακα. Δεύτερος Τούρκος αστυνομικός, ο Νιχάτ Βασίφ, άρπαξε τον Ιάκωβο, οπότε ο Παλαιολόγος πυροβόλησε θανάσιμα τον Νιχάτ και τον ελευθέρωσε. Στη συνέχεια όμως το πλήθος των Τουρκοκυπρίων που προσέτρεξε τον ακινητοποίησε και συνελήφθη. Ο Παλαιολόγος κατέφυγε στο αντάρτικο και ο Πατάτσος κατηγορήθηκε για την εκτέλεση του Νιχάτ και οδηγήθηκε στην αγχόνη.

Κατά τη διάρκεια της ολιγόμηνης κράτησής του στα κελιά των μελλοθανάτων τόνωνε με τη θρησκευτική του πίστη τους άλλους κατάδικους, δημιουργώντας ατμόσφαιρα κατάνυξης και πνευματικής ανάτασης. Η ψυχική δύναμη του ήρωα, φαίνεται από τα γραπτά του, όταν γνώριζε ήδη ότι θα εκτελούνταν. Στις 24 Ιουλίου 1956, γράφει: «Αίσχος στους Άγγλους!!! Αίσχος !!! Οι Άγγλοι είναι αιμοχαρείς δυνάσται. Οι Άγγλοι είναι κτήνη. Θα τολμήσουν τα τέρατα να βάψουν ακόμη μίαν φοράν τα χέρια τους με αίμα αθώων... Όπως φαίνεται, πολύ σύντομα θα αρχίσουν οι εκτελέσεις. Ήρθε ο Ζάκος μαζί με τον Χαρίλαον. Τότε αρχίσαμε να ζητωκραυγάζομεν υπέρ της ΕΟΚΑ... Τέλος, μαζί εψάλλαμε τον Εθνικόν Ύμνον». Ο Ιάκωβος Πατάτσος, σαν γνήσιος Έλληνας της Κύπρου, βάδισε προς τον θάνατο με ψηλά το κεφάλι. Κοινώνησε από τα χέρα του ιερέα Αντωνίου Ερωτοκρίτου και έψαλε, ενώ του περνούσαν τη θηλειά στο λαιμό (όπως βεβαιώνει ο συγκρατούμενός του Χρυσ. Παναγής), το «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ».

Η μητέρα του Ιάκωβου αναφέρει: «Θυμούμε την τελευταία φορά που επήα να τον δω...Τους εφέρναν. Ετραουδούσαν. Δυνατά, με θάρρος. Επουμπουρίζαν οι φυλακές. Προπάντος ο δικός μου. Εξεχώριζα τη φωνή του. Ήταν το «ξύπνα καημένε μου ραγιά», που ελέγαν. Εφιληθήκαμεν. Εκράτουν τον τζιαι εκράταν με σφικτά. «Καληνύχτα τζιαι καλήν άυριο γιε μου» του είπα. Έπιασεν με η Εγγλέζα περίλυπη τζι επήρεν με έξω. Έξω που επήα εκατάλαβα τι του είπα. «Καλήν άυριον γιε μου!» Πιον επήρεν με το παράπονο. Έκλαψα...έκλαψα...Έγειρνεν μου νερόν η Εγγλέζα...Δεν θυμούμαι τίποτε άλλο.»

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΜΙΧΑΗΛ

Ο Χαρίλαος Μιχαήλ είναι ο τρίτος ήρωας που εκτελέστηκε στις 9 Αυγούστου 1956. Ήταν μόλις 20 χρονών. Είχε συλληφθεί μαζί με τον Ζάκο στην ίδια μάχη και καταδικάστηκε με την ίδια κατηγορία. Γεννήθηκε στο κατεχόμενο σήμερα χωριό Γαλήνη το 1936. Γονείς του οι Μιχαήλ Θεοχάρης και Αφροδίτη Μιχαήλ και αδέλφια

οι Γιάγκος, Χατζηχαμπής, Ηλίας, Ανδρέας και Μαρία.

Εργάστηκε ως υπάλληλος στην Κυπριακή Μεταλλευτική Εταιρεία. Όμως όπως γράφτηκε γι' αυτόν «αν και έλαβε μόρφωση δημοτικού μόνον σχολείου, εις την ψυχήν του αντήχον αι μυστικά υπαγορεύσεις της εθνικής συνειδήσεως». Εντάχθηκε στον αγώνα της ΕΟΚΑ και υπηρέτησε μαζί με τα αδέλφια του και τον πατέρα του

Λέγεται ότι τη στιγμή που ο δικαστής ανήγγειλε την θανατική του καταδίκη, ο Χαρίλαος Μιχαήλ στράφηκε συγκινημένος προς τον δικηγόρο υτου και του ψιθύρισε: «Είχα φόβον μήπως ο δικαστής μου εχάριζε την ζωήν, επειδή είμαι νεαρός. Πως θα αντίκριζα τον Ζάκον;»

Ήταν αχώριστος φίλος και στενός συνεργάτης του Ανδρέα Ζάκου με τον οποίο κατέφυγε στο αντάρτικο στις 17 Νοεμβρίου 1955, επανδρώνοντας ανταρτική ομάδα στην περιοχή Γαληνής, αφού είχαν στο μεταξύ κατασκευάσει κρησφύγετα και λημέρια στην ορεινή αυτή περιοχή. Σε ένα μήνα, στις 15 Δεκεμβρίου 1955, η ομάδα τους συνενώθηκε με την ομάδα του Μάρκου Δράκου για την ενέδρα στο Μερσινάκι, στο 38ο μίλι του δρόμου Λευκωσίας – Κάτω Πύργου, κοντά στους αρχαίους Σόλους. Στην επίθεση οι ήρωες της ΕΟΚΑ Χαρίλαος Μιχαήλ, Ανδρέας Ζάκος, Χαράλαμπος Μούσκος και Μάρκος Δράκος, μαζί με τέσσερις άλλους συναγωνιστές τους, βρέθηκαν αντιμέτωποι με τον εμπειροπόλεμο ταγματάρχη Κουμπ του αγγλικού στρατού και το δεκανέα Μόρουμ, ο οποίος σκοτώθηκε. Σκοτώθηκε επίσης και ο Χαράλαμπος Μούσκος. Ο Ανδρέας Ζάκος συνελήφθη βαριά τραυματισμένος. Μαζί του συνελήφθη και ο Χαρίλαος Μιχαήλ, ο οποίος δεν θέλησε να εγκαταλείψει τραυματισμένο το φίλο του.

Ο Ζάκος όπως ξέρουμε ζήτησε και άκουε δίσκους κλασσικής μουσικής τις τελευταίες μέρες πριν την εκτέλεση. Ο Μιχαήλ όμως επέμενε να ακούσει δίσκους δημοτικών και λαϊκών τραγουδιών. Ο ιερέας των φυλακών σημειώνει για τον Χαρίλαο Μιχαήλ: «Ο Χαρίλαος Μιχαήλ ήτο πολύ νεαρός και όσες φορές πήγα κοντά του είχε πάντοτε το χαμόγελο στα χείλη, σαν κάτι το ευχάριστο να περίμενε. Ήτο ολογομίλητος και δεν εφάνετο ούτε σκυθρωπός ούτε σκεπτικός. Είμαι βέβαιος ότι με το ίδιο χαμόγελο ανήλθε και στην αγχόνη».

Λίγο πριν το τέλος, γράφει ο Χαρίλαος Μιχαήλ στους γονείς του: «Αγαπητοί μου γονείς, όταν θα διαβάζετε το γράμμα μου αυτό, εγώ θα έχω σβήσει για πάντα από τη ζωή. Μη νομίζετε όμως ότι αυτό με λυπεί. Απεναντίας, επειδή γνωρίζω ια ποιον σκοπό θα εκτελεσθώ αισθάνομαι τον ευατόν μου ισχυρόν και γαλήνιον και είμαι έτομος να τα αντιμετωπίσω όλα με αφάνταστη ψυχραιμία. Τι κι αν ζήσω 50 και 60 χρόνια, πάλι θα πεθάνω και μάλιστα άδοξα. Δεν θέλω να λυπάστε καθόλου για

μένα...»

Το βράδυ της Τετάρτης, 8 Αυγούστου, λίγες μόνο ώρες πριν από την εκτέλεσή του, καλοδέχτηκε τη μάνα και τον πατέρα του στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας με το τραγούδι “Ξύπνα καημένε μου Ραγιά» και τους αποχαιρέτησε με αυτά τα λόγια :

“Έχω το θάρρος να πατήσω την αγχόνη, πατέρα. Εσύ, μάνα, να το έχεις ευχαρίστηση και να το κρατείς καύχημα που πεθαίνω για την πατρίδα.”

Αναφέρεται ότι την ώρα της εκτέλεσης ένας άγγλος αξιωματικός προσπάθησε να του πει κάτι, τον σταμάτησε λέγοντας: «Έννοια σας, οι Έλληνες ξέρουν να πεθαίνουν.»

Πηγή: ellas2.wordpress.com